

רבי שמחה זיסל זיו – הסבא מקלם זצ"ל

תקפ"ד - ח' מנחם אב תרנ"ח (1824-1898)

1) בראשית (וישב) לז: כה

וַיֵּשְׁבוּ לְאָכַל לֶחֶם, וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וַהֲנִיָּה אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגְּלָעָד; וַיִּגְמְלֵיהֶם נִשְׂאִים נְכֹאֵת וַצָּרִי וְלֵט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרֵימָה.

2) רש"י (שם)

וגמליהם נושאים וגוי' - למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יוזק מריח רע.

3) משלחן ר' אליהו ברוך – פרשת וישב, עמ' קסח (ר' אליהו ברוך פינקל ממיר זצ"ל)

רבנותינו בעלי המוסר האירו בזה את דקדוק ההשגחה העליונה על כל הרגש צער בפני עצמו, ויש בזה ג' נקודות שעמדו בזה כל אחד לפי דרכו. א. ב'קלם' הוכיחו מכאן את דקדוק הדין שגם בעת שבאה גזירה או עונש על אדם הכל מדוד בתכלית הדקדוק ואינו נענש בכי הוא זה יותר מהראוי לו והיינו שכיון שלא הגיע ליוסף סבל זה של ריח רע אף שדבר זה הוא ווטר ביחס למצבו מ"מ כיון שלא היה זה בכלל המידה שנגזרה עליו סיבכה ההשגחה שלא כדרך הטבע כדי שלא יבא לו סבל זה שלא כדין. ב. ב'סבלודקה' האירו מכלל זה על נקודת גדלות נפש האדם, שמדקדוק ההשגחה בזה אתה למד שאף האדם הנמצא בשפל המדריגה, שעומד להמכר לעבד, אין זה פוגע בגדלותו ואינו מאבד את חושיו הרוחניים עד שאף ריח רע שהוא דבר פעוט כל כך מפריע לו בשעה זו. ג. ב'נובהרדוק' הביאו מזה לאידך גיסא להראות עד כמה האדם כבול אחר עניני העולם שאפילו בשעה כזאת עדיין תופס ענין פעוט כזה מקום אצלו, ואינו שליט על מחשבתו ורגשותיו להסיחם מזוטות אלו.

4) דברים (פרשת וילך) – פרק לא, פסוק כז

כִּי אֲנֹכִי יִדְעֵתִי אֶת מְרִיָּדָה, וְאֶת עֲרֻפְךָ הַקְּשָׁה; הֵן בְּעוֹדֵנִי חִי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמְּרִים הֲיִתְּם עִם ד' וְאֵף כִּי אֲחֲרֵי מוֹתִי.

5) המאורות הגדולים – רבי שמחה זיסל מקלם, אות פב

"אֶת מְרִיָּדָה" זהו צד החסרון הבא מצד עקשנות, והעזות והמרידה נמשכות ונולדות ממנה. "וְאֶת עֲרֻפְךָ הַקְּשָׁה" זהו צד המעלה שהאדם משתמש בכח עקשנותו במקום הרצוי לכך, כגון בשעת נסיון שהוא מוכן לעמוד ללא זיו מְנֻכָּוֹתוֹ למסור את נפשו על דבר טוב ומצוה ולא יחת ולא יסוג אחור במקום שמתקוממים ומפריעים נגד התורה.

6) מרבה חיים [מועדים] – חנוכה, עמ' קצז (ר' אברהם חיים ברים זצ"ל)

ודכירנא בשנת תשי"ב (1942) באחד מימי חנוכה עמדתני בהיכל ישיבת עץ חיים מאחורי הבימה ושוחחתי עם הגה"צ רבי וועלויל צ'צייק זצ"ל ואמר לי אז בשם הגה"צ רבי שמחה זיסל מקלם זצ"ל מה שתירץ על הקושיא הנודעת של הבית יוסף (אוי"ח סי' תר"ע) הלמאי קבעו נס השמן גם על יום הראשון הלא היה די שמן עבור יום הראשון! ותירץ ר' שמחה זיסל זצ"ל שהא גופא ששמן בוער ודולק הרי הוא גם נס, וכן אמרו (תענית כה.) מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק, הרי שגם השמן גופא צריך לאמירה מיוחדת מן השמים שידלוק, וזהו תוקף הנס גם על הלילה הראשונה של חנוכה, להורות על נס ששמן יכול לבעור וידלוק, וכששמעתי תירוץ זה יוצא מפיו האירו לי הדברים באור בוהק ושמחתי עליו כעל הון רב¹.

¹ ועיי' בקונטרס בעניני ימי החנוכה ובעניני חודש אדר וימי הפורים – עמ' כו (ר' חנוך העניך קרלנשטיין זצ"ל) שכתב: בבית יוסף או"ח סימן תר"ע הקי' למה מדליקין נ"ח ח' ימים, והרי ביום הראשון לא היה נס עי"ש, ומובא בשם מרן הסבא מקלם זצ"ל שאמר ליישב בזה, דבאמת ביום הראשון לא היה נס, ורק שתקנו לנו חז"ל להדליק נ"ח גם ביום הראשון כדי ללמד אותנו שאף הטבע כולו נס, הטביע בגי' אלוקיים (=86), ולכן אף על מה שנראה לנו כטבע צריך להדליק, כי גם הוא נס עכ"ל.

מאמר "החינוך"

מאת הגה"ח פ"ן ר' שמחה זיסל מקעלים זצ"ל.

יכלכל בו עד היכן יגיע תיוב החינוך לבנים בעין טיקוח מאור למעלה מדעת האדם, מוכח כמה צריך האדם לרב, כי אי אפשר לרעת זאת אם לא ראינו מעשה רב, ואמרנו כי אם ה' האדם דחיל חסאין, ה' מתירא לישא אשה להוליד בנים טרם ידע ויתלמד דרכי החינוך, כמו שמצינו בירבי יוחנן אם כי בודאי היה יודף אחר הפצות, כנאי חכם לב יקח מצותי, ומאמרם דל על משרעיה שלקח עצמות יוסף, עכו מתמת שהי דחיל חסאין אטר על מצות כיבור אב ואם, אשרי מי שלא חסאן, כי מי יכול לצאת י"ח. וכמו"כ יותר יש לסחד לאדם פן לא יחנך בניו כראוי, ואת אביה היא מחללת, והמאמר הזה ידובר בו בקצרה, אבל הוא רב האיכות מאוד לתבין חיוב החינוך, וגיכ להתבונן מזה עומק הדין כמה הוא פכוסה מבניא עד שאם לא מצינו מפורש בתלמוד לא יאומן כי יסופר כזאת, והסבה לזה הוא, כי אין אתנו ידיעה עצומה בגדולת השי"ת ברוב קדושת התורה והעבודה עד כי מי שהוא מוצע אף פעם מקדושת התורה מועזע כל העולם כולו ולכן החמירו כ"כ.

מצינו בנ"מ טוכה במעשה דמרים בת בילגה שהמירח דחת ונשאת לעכוים, וכשנכנסו עכוים בהיכל בעטה במבוח ואמרה לוקוס לוקוס עד מתי אתה מבלח ממזן של ישראל ואי אתה עומד להם בזת צרחם, וכששעז בדבר פירש"י ז"ל בית חשמונאים, קבעו טבעתה וסתמו חלונותי ופירש"י ז"ל שהוא קנס על כל המשמר, ובאירוש המשניות לתרמכ"ם ז"ל מבואר יותר שהי לכל משמר טבעת לתלות הבחמה להמשיטה, גם חלונות בצפון לתלות

בנדי כהונה ושבת הוא להז לחולקי צפון, וכאשר שעז דברי מרים קנסו כל המשמר בכיון גדול לדור דורות, ונכתב בתלמוד לדור דורות, ומרין בגמ' שם, בשלמא למיד משמרתה שוהא לבא היינו דקנסינן לכל המשמר, אלא למיד פ"ים בת בילגה משום ב"תי קנסינן לרירי, ופירש"י ז"ל אגילו לרירי לאב"י לא הוה לן לקנוס, אמר אב"י היינו דאמרי אינשי שותא דינוקא או דאכות או דאיסא, ופירש"י אם לא שמעה מאב"י שהי מבוה את הקרשים לא אמרה כן, והנה בוראי כי אב"י לא הוי מדבר דברים כאלה לוקוס לוקוס זכר אך לא שמעה לשבת העבודה כראוי להם לחנך את בניהם בזהירות ושמירת הקדשים בתבה יתירה, כמו שמצינו ב"ח סגן הכהנים שהי תוספ שק של תבואה לשמרה בטהרה, ואחרי שלא הרבתה לשמר קדושת המקדש והעבודה למדה זו באת, כג וראה שבשביל שלא חינוכו אשה כראוי לכהנים, קנסו בכיון גדול לדור דורות ובהיזק גדול לכמה אלפים אנשים, ונצייר אילו רואים ה"ו יצא להרבות רעה והיינו אנחנו מבוים כל

המשפחה מה הי' אומרים עלינו, עמי הארץ הם, אכורים גדולים, ראה מה הי' החכמים ערשים להם. שמכו דמם ברבים, כענין שאמרו במלבין פני תבירו ברבים, אויף חיורא ואתא סומקא, ונמ בהיזק ממון, ולא למשפחה א' אבל לכמה משפחות בשביל מרים א' שנחסרו לה החינוך, המחסר לבניו חינוך האגונה וההשגחה, רק כחו ועוצם ידו, מקרה קרה לנו, היש קץ לעונשו ולמשפחתו כי הם מחפים עליו, כמו שאמרו על ונתתי עני וכו' ובמשפחתו, משפחתו מה חסאן אלא אין לך מוכס שאין כל משפחתו מוכסים שמחשין עליה, יצא לנו חיוב החינוך ולהוהר מלחמות, ומצומק הדין ה' יצילנו, ויצא לנו עוד כמה שאמרו שם, בשלמא למיד משמרתה שהא לבא היינו דקנסינן לכולו המשמר, ונצייר נא אילו אנשים שמתאחרים לבא לביתכנים או לביתמר"ר או לשאר מצות

זאם גם א:חנו קונסים אותם בעונש גדול כ"כ באין גבול מאוד לדורי דורות? הלא כרוצחין היינו נחשבין, וגל מה כזו צדיקים אנחנו? אבל זהירות ושמירת החסאן מולול אצלינו זאנתנו בעוהר עוברי ע"ו בטהרה, זאין אנחנו יודעים עד כה חן ערך התורה ומכש"כ מרוממות וגדולת יתב"ש, מי יתן לנו חלק ביריעת גדולת יתב"ש, ונדק רוממות התורה והיראה, וגדול הוהירות להוהר שלא נכשל ח"ו בחטא ונזכה לעלות מעלה מעלה, וכמה נזכה רק עיי חינוך ולימוד, זהו יהי רצון שתרגילנו בתורתך זרבקנו במצותך זכו.

קצתי במקום שאמר להארין